

Ing. Vladimír Leška

Visegrádská čtyřka a cesta Slovenska do NATO

Již první schůzka představitelů tehdejšího Československa, Maďarska a Polska před deseti lety v Bratislavě, která se konala z iniciativy prezidenta V. Havla, jednoznačně ukázala, že k hlavním tématům, jež motivovala rozvoj multilaterální spolupráce zúčastněných zemí, patřila především problematika zajištění jejich bezpečnosti a upevnění stability v regionu. Po necelém roce se regionální seskupení tří středoevropských zemí začalo nazývat visegrádským. Tento pojem se stal neodmyslitelnou součástí terminologické výbavy politologů, zabývajících se mezinárodními vztahy.

* * *

Zahraniční politika ČSFR, Maďarska a Polska v té době používala poněkud jiný slovník než v současnosti. Avšak důsledky kroků, na nichž se jejich politici koncem 80. a počátkem 90. let dohodli, sledovaly i tehdy především posílení jejich národní bezpečnosti a mezinárodní stability. Bez společného postupu středoevropských zemí by zřejmě proces likvidace Varšavské smlouvy probíhal podstatně obtížněji, než kdyby jednaly separátně. Tento vojenskopolitický krunýř významně omezoval svobodu jednání a rozhodování jejich vlád v otázkách zahraničněpolitické orientace, a proto jeho odstranění, k němuž došlo 1. července 1991 v Praze, patřilo k mimořádně důležitým předpokladům budování základů nové bezpečnostní architektury Evropy.

Regionální spolupráce na platformě visegrádské čtyřky odpovídala rovněž potřebám zajištění stability středoevropského prostoru, ale i celé Evropy. S uznáním ji proto akceptovali představitelé evropských a transatlantických integračních struktur. Svědčí o tom mimo jiné způsob přípravy a přijetí původní asociační dohody ES/EU se státy trojky, jakož i skutečnost, že EU, ZEU, NATO a vlády jejich členských zemí organizovaly řadu seminářů, konferencí, porad, kulatých stolů a jiných expertních, vědeckých či politických diskusních fór především na platformě dialogu s účastníky z těchto tří postkomunistických zemí.

Významně k tomu přispěla skutečnost, že političtí představitelé EU a USA vnímali tuto část Evropy jako nejpřípravenější region pro postupné začleňování do evropských a transatlantických struktur. Odrazilo se to i ve společném prohlášení, které po schůzce ve Washingtonu 22. října 1991 podepsali prezidenti USA a ČSFR, G. Bush a V. Havel. Konstatovali v něm:

„Uvědomujeme si, že posilování tradičních hospodářských, kulturních a politických svazků, které pojí státy a národy střední Evropy, jim pomůže překonat historické národní antagonismy a urychlí jejich integraci do Evropy. Spojené státy vítají rozšiřující se spolupráci Československa a dalších zemí této oblasti a věří, že takováto spolupráce napomůže k zabezpečení nezvratnosti demokratických přeměn a k pokojnému urovnání všech sporů.“ [1]

Z uvedeného citátu jednoznačně vyplývá, že rozvoj visegrádské spolupráce byl plně v souladu s národními zájmy všech jejích účastníků a zcela zapadal do strategie Západu při sjednocování Evropy.

Politici představitelé tehdejšího Československa patřili k rozhodným stoupencům této regionální kooperace. Spatřovali v ní jakýsi nový model vztahů mezi státy střední Evropy. Výrazem tohoto pojetí byl i přístup k přípravě pražského summitu států visegrádského seskupení (v pořadí druhého), který se konal v květnu 1992. V deklaraci, kterou jeho účastníci přijali, označili ji za „*nový vzor vztahů*“ a za „*stabilizační faktor v oblasti střední a východní Evropy*“.

Použijeme-li dnešní terminologii, jednoznačně podporovali myšlenku kooperativní bezpečnosti v obdobném pojetí, v jakém ji zdůrazňuje i nová strategická koncepce NATO, nedávno přijatá na washingtonském summitu.

Praktické zkušenosti, přes řadu nedostatků a často formální charakter některých setkání členů visegrádské skupiny, potvrzovaly mnohostrannou výhodnost této trojstranné spolupráce na různých úrovních. Rozsáhlá byla zejména agenda společných schůzek šéfů odpovědných za úsek obrany a dopravy.

Její další osud významně poznamenalo rozdělení Československa. Byl to nejen historický mezník v životě jeho národů, ale i důležitý faktor rozvoje regionální spolupráce. Vláda ČR vzešlá z parlamentních voleb v roce 1992, v níž jasně dominovala osobnost V. Klause, vyvodila v určitém mezinárodním kontextu (nejistota vyplývající z ekonomické a politické krize Ruska a z jejího odrazu v ruské zahraniční politice, rozhořčující se konflikt na teritoriu bývalé Jugoslávie) z nedostatků visegrádské spolupráce v prvních letech jejího rozvoje a z problémů, které ji zákonitě doprovázely, zcela opačné závěry. Rozhodující význam přitom měla mylná interpretace postavení a možností ČR mezi reformními státy ve vztahu k EU a později i k NATO.

Jádrem vnímání tehdejší pozice samostatného státu představiteli tohoto kabinetu byla teze, že visegrádská spolupráce vlastně svazuje úspěšné ČR nohy „na cestě do Evropy“ a že do jejích struktur dorazí nejrychleji sama. Dnešní realita potvrzuje, jak se nositelé této myšlenky hluboce mylili.

Ačkoli se Česká republika společně s Maďarskem a Polskem stala 12. března 1999 členem Severoatlantické aliance, motorem procesu integrace do jejích struktur bylo jednoznačně Polsko. Druhý ze samostatných států, jež vznikly z rozdělené federace – Slovensko – nebyl na madridském summitu v červenci 1997 jmenován ani mezi možnými kandidáty další vlny rozšiřování NATO.

Nezařazení SR mezi země, které se staly plnohodnotnými členy Severoatlantické aliance, bylo nejen velkou prohrou vládní koalice v čele s premiérem V. Mečiarom, která byla v letech 1994-1998 u moci, ale i celého státu. Důsledky této skutečnosti však byly svým způsobem poučením, a také jistou ztrátou i pro ostatní účastníky visegrádské spolupráce.

Tím, že se Slovensko nestalo členským státem Severoatlantické aliance, narušila se geostrategická kompaktnost středoevropského prostoru, což by v případě zhoršení vojenskopolitické situace v regionu vytvářelo předpoklady pro ztížení koordinace postupu těchto zemí při řešení vzniklých krizových situací. Kromě toho se zvýšil počet bezpečnostních rizik pramenících z rozdílných bezpečnostních statusů Slovenska a jeho

sousedů členů Aliance. Intenzita působení dalších bezpečnostních hrozeb by při dlouhotrvající existenci tohoto stavu rovněž vzrostla.

Důsledky, které vyplývaly pro středoevropský region z vynechání SR ze seznamu kandidátů na přijetí do NATO, potvrzovaly nezbytnost uplatňování komplexnějších a širších hledisek při prosazování bezpečnostních zájmů země, než z jakých vycházely vlády ČR a SR v době jejich vzniku a v prvních letech své existence. Pochopitelně, za fiasko integrační politiky SR jednoznačně nesl odpovědnost její kabinet, který byl v té době u moci. Avšak nemalý podíl na dočasné paralýze visegrádské čtyřky, jež disponovala značným potenciálem k pozitivnímu působení také na vývoj ve SR, nesli rovněž politici, kteří stáli v čele vlády ČR.

Hlavní důvody vypadnutí Slovenska ze skupiny nejlepších států na integraci do evropských a transatlantických struktur spočívaly v politické oblasti. Stručně konstatováno: nesplnilo základní politická kritéria pro integraci do evropských a transatlantických struktur.

Základním předpokladem pro členství v nich je stabilita institucí garantujících demokracii v kandidátské zemi, právní stát, dodržování lidských práv a respektování a ochrana menšin. Při hodnocení ambicí Slovenska integrovat se do NATO nejvýznamnější roli sehrály důsledky hlubokých deformací parlamentní demokracie, nerovnosti podmínek pro čestnou soutěž politických sil a účelového porušování ústavy parlamentem ovládaným HZDS.

Obraz SR v zahraniční mimořádně těžce poškodil permanentní konflikt mezi prezidentem na jedné straně a premiérem na straně druhé. Velké obavy vyvolávala zhoršující se situace v oblasti práv národnostních menšin. Snaha vlády prosadit tzv. slovenskou cestu transformace vedla k téměř úplnému zastavení reformních kroků v ekonomice, odsouvání restrukturalizace bankovního sektoru a k vytváření podmínek, které ztěžovaly příliv zahraničního kapitálu do ekonomiky SR.

Přestože politické vedení státu v čele s V. Mečiarom své úkoly v přípravě země na integraci do bezpečnostních transatlantických struktur nesplnilo, **armáda a celý rezort ministerstva obrany nezůstaly za svými protějšky v sousedních zemích v této oblasti příliš pozadu.** Konstatoval to i zástupce předsedy Sboru náčelníků štábů ozbrojených sil USA generál J. Ralston čtyři měsíce po madridském summitu v listopadu 1997 poté, co posoudil odbornou připravenost Armády Slovenské republiky (ASR):

„Slovenští vojáci získali skvělou pověst v Partnerství pro mír, které vytvořila Aliance, ale i v mírových silách OSN. (...) Slovenští důstojníci jsou seriózní a spolehliví profesionálové. Spojené státy nemají žádné obavy pokud jde o připravenost Armády SR. Budeme podporovat vstup Slovenska do NATO, když to bude možné též z politického hlediska.“ [2] (Zdůrazněno aut.)

Skutečnost, že Slovensko bylo vyloučeno z řad kandidátů přijetí do Severoatlantické aliance a EU lze s naprostou jistotou zařadit mezi nejvýznamnější podněty, které přispěly k vytvoření vlády široké koalice po parlamentních volbách v roce 1998.

Pozitivní smysl změny, k níž došlo na Slovensku po nástupu této vládní sestavy, spočíval především v tom, že se začaly důsledně uplatňovat principy parlamentní demokracie, vytvářet podmínky pro smysluplnou činnost všech ústavních institucí, začala se prosazovat vláda práva a ctíla se zásada nezávislosti soudů.

Realisticky uvažující analytici předpovídali, že úkol, před nímž tento kabinet stál, bude mimořádně obtížný. Politická praxe však předčila i ty nejpesimističtější předpovědi. Přesto se stranám vládní koalice podařilo jak ve vnitropolitické oblasti, tak i v zahraniční politice, překonat důsledky stavu, který odsunul Slovensko z první skupiny států usilujících o integraci do evropských a transatlantických struktur. SR si postupně začala získávat důvěru představitelů EU a NATO a jejich členských zemí, upevňovala vztahy se svými sousedy a zlepšovala své mezinárodní postavení. Její vláda se stala spolehlivým partnerem představitelů a orgánů institucí, do nichž chtěla svou zemi integrovat.

Významnou roli v procesu **rehabilitace Slovenska jako důvěryhodného uchazeče o členství v Severoatlantické alianci** sehrála obnovená visegrádská spolupráce. Vláda SR v tomto směru vkládala velké naděje do podpory svého úsilí zejména ze strany České republiky.

Zahraničněpolitická filozofie kabinetu M. Zemana, který vzešel z červnových parlamentních voleb v roce 1998, vytvářela pro to příznivé předpoklady. Jak premiér, tak i ministr zahraničních věcí ČR J. Kavan, projevovali od počátku svého funkčního období zájem o obnovení aktivit na platformě visegrádské čtyřky. Pokládali ji zejména v situaci, kdy se SR nedostala do NATO, za užitečný rámec pro politickou i bezpečnostní spolupráci zemí středoevropského prostoru. Rovněž další kandidáti a poté nejmladší členové Severoatlantické aliance Maďarsko a Polsko usilovali o obnovení tohoto grémia.

Motivujícím prvkem nové fáze rozvoje visegrádské spolupráce byl především životní zájem všech států, které se na ní podílely, na zachování strategické kompaktnosti regionu. ČR navíc z historických, kulturních, ekonomických a jiných důvodů usilovala o to, aby se k zemím, které v procesu integrace do evropských a transatlantických struktur dosáhly již první mety, plnohodnotně připojilo i Slovensko. Také proto její diplomacie patřila k iniciátorům přijetí **Budapeštského prohlášení předsedů vlád České republiky, Maďarské republiky a Polské republiky** [3], kteří se 21. října 1998 v maďarské metropoli opět přihlásili k **Visegrádské deklaraci** z 15. února 1991 [4].

Z tohoto prohlášení bylo zřejmé, že prioritou obnovené spolupráce v rámci zemí visegrádské čtyřky by měly být především otázky spojené s jejich integrací jak do Severoatlantické aliance, tak i do EU. Signatáři budapeštského dokumentu zdůrazněním požadavku, aby proces rozšiřování NATO i nadále pokračoval, se snažili deklarovat svou podporu především Slovensku v jeho úsilí o přijetí do Aliance. Využili tak první příležitost po slovenských parlamentních volbách v roce 1998, aby vyjádřili nové vládě SR solidaritu a podpořili ji v jejím snažení o návrat na integrační trajektorii. Text prohlášení zní jednoznačně:

„Slovensko je integrální částí visegrádské ideje. Demokratické Slovensko má své místo mezi zeměmi, které spojuje idea Visegrádu. Vyslovujeme naději, že po nedávných volbách dojde k novému rozmachu demokratického vývoje, který napomůže Slovenské republice účastnit se v plné míře jak evropského integračního procesu, tak i obnovené visegrádské spolupráce. Zdůrazňujeme, že občané demokratického Slovenska si mohou být jisti, že v našich zemích najdou spolehlivou podporu na cestě vedoucí do euroatlantických struktur.“ [5]

Slovenský kabinet nabídnutou ruku ochotně přijal a aktivně se zapojil do aktivit, které budapeštské setkání tří účastníků visegrádské spolupráce a zároveň nových členů NATO, odstartovalo. Vláda ČR učinila gesto a ve snaze posílit pozice SR přenechala Bratislavě svolání summitu visegrádské čtyřky, který se měl původně konat v Praze. Slovenská metropole přivítala premiéra Polska J. Buzeka, Maďarska V. Orbána, České republiky M. Zemana a domácího M. Dzurindu 14. května 1999 [6].

Dohodli se na **osmi okruzích konkrétní spolupráce**. Za nejdůležitější pokládali oblast zahraniční politiky a otázky demokratického vývoje společnosti. Nejvýznamnější místo v této problematice zaujímal bezpečnostní témata. Souhlasili s představou, že by se visegrádská spolupráce mohla časem vyvinout do stadia, které je charakteristické pro vztahy zemí Beneluxu. Premiér ČR po jednání konstatoval:

„Zvláště bych vyzvedl, že poté, co jsme přijali maximálně konkrétní program, zahrnující přibližně čtyřicet bodů, nikdo nás nemůže obviňovat, že visegrádskou spoluprací obnovujeme pouze na základě všeobecných frází o nutnosti spolupráce. Je to důkaz, že se skončilo období, když se naše spolupráce redukovala jen na ekonomickou oblast.“ [7]

Visegrádské seskupení disponuje značným potenciálem nejen v obecné politické rovině, ale i na konkrétních úrovních praktické politiky. Premiéři účastnických zemí se poučili z minulosti a místo mnohoslovných deklarací, dávali přednost projednávání konkrétních otázek, které se dotýkaly jak jejich bezpečnosti, tak i dalších stránek života jejich zemí. Výmluvným důkazem toho bylo i neformální setkání předsedů vlád zemí visegrádské čtyřky v Tatranské Javorině, které se uskutečnilo 16. a 17. října 1999.

Ze slov všech čtyř premiérů bylo zřejmé, že platforma Visegrádu se stala důležitým instrumentem nejen podpory Slovenska na jeho cestě do EU a NATO, ale i posílení soudržnosti států středoevropského regionu. Stručně to charakterizoval předseda maďarské vlády V. Orbán, když na doporučení, aby SR byla zařazena mezi kandidáty přijetí do EU, reagoval slovy:

„... zpráva EK, zejména její část, věnovaná Slovensku, je úspěchem těchto čtyř premiérů. To, že Slovensko zmenšilo své zaostávání za ostatními zeměmi, je velmi dobrá zpráva pro fanoušky Visegrádu, kteří vědí, že nejde pouze o spolupráci čtyř zemí, ale i o novou identitu středoevropského regionu.“ [8]

Příkladem spojení snahy o přiblížení SR k evropským a transatlantickým strukturám s úsilím o posílení bezpečnosti svých zemí, a tím i upevnění stability v regionu, byl pokus čtyř premiérů o nalezení společného postupu při **využívání kapacit obranného průmyslu a při výrobě speciální vojenské techniky**.

Všechny čtyři země do té doby disponovaly značným výrobním potenciálem, jež by mohly vhodnou kooperací efektivně a s ekonomickým využitím rozpočtových prostředků podstatně účinněji, než do té doby, zapojit do procesu modernizace svých ozbrojených sil. Kdyby se podařilo představu premiérů realizovat, přispěli by k plnění dvou významných bezpečnostních a politickoekonomických úkolů: pomohli by řešit jak problém ekonomické **náročnosti procesu modernizace svých ozbrojených sil**, která byla jednou z podmínek plnohodnotného plnění závazků vyplývajících z členství v Severoatlantické alianci, tak i problém restrukturalizace rezortu speciálního strojírenství a současně i zvýšení zaměstnanosti v tomto důležitém odvětví.

Nepřímé důsledky úspěšného zvládnutí této problematiky by se promítly jednak do zvýšení stability vnitropolitické situace účastnických zemích, jednak do zlepšení úrovně jejich vojenské připravenosti. Oba efekty byly významnou složkou příznivého bezpečnostního prostředí.

Vláda M. Dzurindy během ročního působení přesvědčivě dokazovala, že pro splnění stanovených cílů integrace Slovenska do NATO chce udělat maximum. Její postupy v této oblasti byly promyšlené, dobře cílené a zcela věrohodné. Partneři Slovenska z visegrádské čtyřky, stejně jako představitelé EU a Severoatlantické aliance měli zájem, aby se tato středoevropská země zásadním způsobem vyrovnala s integračními deficity.

SR dosáhla prvního významného úspěchu na své integrační pouti v prosinci 1999, když ji summit Evropské unie v Helsinkách spolu s pěti dalšími evropskými státy pozval k zahájení předstupních rozhovorů s Unií.

Představy o možnostech a limitech její integrace do této instituce dostaly tedy celkem jasné obsahové a časové kontury. Avšak vyhlídky na její přijetí do NATO zůstávaly nadále mlhavé. Termín zahájení nového kola rozšiřování Severoatlantické aliance byl na počátku roku 2000 podmíněn neustále rostoucím počtem mezinárodních faktorů. Tato situace v dané politické konstelaci však pro SR ve srovnání se sousedními státy, které již byly členy NATO, nepředstavovala z hlediska vytváření optimálních podmínek pro prosazování národních zájmů, žádná mimořádná rizika.

Mezinárodní situace v roce 1999 a na počátku roku 2000 byla však ve srovnání s předcházejícím obdobím z hlediska realizace integračních záměrů SR ve vztahu k NATO značně nepříznivá. O to větší význam měly vazby, které se mezi ní a členskými státy Severoatlantické aliance rozvíjely na platformě **Partnerství pro mír (PfP - Partnership for Peace)** a při plnění opatření, vycházejících z MAP.

Slovenská čtyřkoalice uskutečňovala svou politiku s cílem co nejdříve získat členství v NATO ve třech rovinách: diplomatické, institucionální a vojenskoodborné. Ve všech nacházela významné pochopení a podporu u svých visegrádských sousedů. Lze to ilustrovat celou řadou příkladů.

Mimořádnou příležitostí k tomu, aby představitelé Slovenska důrazně demonstrovali zájem své země o členství v NATO na vysoké úrovni, byl právě washingtonský summit Severoatlantické aliance, jehož se slovenský premiér zúčastnil jako reprezentant partnerského státu.

S cílem co nejlépe připravit podklady pro slovenskou delegaci na toto jednání, MZV SR vytvořilo z předních pracovníků úřadu speciální tým pod pracovním označením *Summit Task Force*. Jeho členové se soustředili především na jednání v nových členských státech NATO a současně partnerských zemích visegrádské čtyřky – v ČR, Maďarsku a Polsku.

Výsledky jejich konzultací u sousedů inspirovaly slovenské ministry zahraničních věcí a obrany, aby uzavřeli 22. března 1999 dohodu o spolupráci. Jejím hlavním smyslem bylo zlepšit mezirezortní součinnost v procesu příprav na vstup do Severoatlantické aliance. Obsah dokumentu plně charakterizoval jeho název „Program aktivizácie zahraničnobezpečnostnej politiky SR v období do washingtonského summitu“ [9].

I když tyto diplomatické aktivity a intenzivní podpora ze strany zemí visegrádské čtyřky bezprostředně nevedly k žádoucímu cíli na washingtonském summitu žádná

další země pozvánku k připojení se k washingtonské smlouvě nedostala – jejich význam byl značný. Nastartovaly hlubší a promyšlenější proces co nejlepší přípravy SR na začlenění do obranného svazku.

Slovenská vláda jako hlavní argument, potvrzující jednoznačnost svého zahraničněpolitického směřování, uváděla především postoje v průběhu kosovské krize. Přesvědčivost svého přístupu zdůvodňovala též posílením příspěvku SR k mírové operaci pod velením NATO v Bosně a Hercegovině (SFOR). 9. února 1999 podepsala s vládou USA „Memorandum o využívání letecké základny v Kuchyni vzdušnými silami USA“. 23. března 1999 operativně souhlasila s požadavkem otevření vzdušného prostoru pro přelety letadel NATO, které se podílely na letecké operaci proti SRJ a později i s tranzitem transportů techniky a pozemních sil NATO přes území SR. Poskytla humanitární pomoc uprchlíkům z Kosova ve výši přibližně dvou mil. USD.

Kabinet opíral věrohodnost své politiky vůči NATO taktéž o další své kroky, jako například o své rozhodnutí zrušit nákup protiletadlového raketového komplexu S-300 z Ruska, o usnesení vytvořit *Medzirezortnú pracovnú skupinu (MPS) pre plnenie úloh spojených s prípravou SR na členstvo v NATO*, která měla zkvalitnit zapojení SR do aktivit EAPC a PfP a další.

Za klíčový materiál, jenž stanovil institucionální odpovědnost slovenské exekutivy za přípravu celé země, ne tedy pouze ASR či diplomacie, na přijetí do NATO, lze považovat dokument „**Program zabezpečenia prípravy SR na členstvo v NATO**“ (PZ PRENAME), který kabinet schválil 9. června 1999 [10]. Program PRENAME (*Preparation for NATO Membership*) vycházel z jednoznačného poznání, že Severoatlantická aliance po první vlně svého rozšíření podstatně zpřísnila podmínky pro připojení se dalších kandidátů k washingtonské smlouvě.

PZ PRENAME definoval zásady, z nichž později vycházel „**Národný program prípravy SR na členstvo v NATO**“ (NP PRENAME). [11]. Současně zřídil *Výbor vlády pre prípravu SR na členstvo v NATO*. Autoři dokumentu mezi základní principy, jimiž se SR při zajištění své bezpečnosti i nadále hodlá během své přípravy na členství v NATO řídit, uváděli kromě respektování obecných zásad mezinárodní spolupráce, též další pokračování v rozvoji přátelských vztahů především zintenzivněním součinnosti v rámci visegrádské čtyřky, a to jak na nejvyšší, tak i na expertní úrovni, s důrazem na integraci do NATO a EU, jakož i při upevňování stability a zvyšování prosperity [12].

NP PRENAME v oblasti obranné a vojenské politiky SR stanovil jako prioritu především:

- > reformu systému obrany na základě poznatků a zkušeností NATO z obranného plánování,
- > interoperabilitu a kompatibilitu velení, řízení, komunikací a zpravodajských systémů, logistiky a infrastruktury,
- > zvýšení jazykové připravenosti vojenského personálu,
- > zdokonalení obranného plánování a managementu zdrojů,
- > modernizaci zbraní a bojové techniky a snižování jednostranné závislosti na systémech ruského původu (zejména letectva a protivzdušné obrany).

Strategickým stupněm řízení Armády SR se od 1. ledna 2000 stalo **ministerstvo obrany**, přičemž **Generální štáb ASR** se začlenil do jeho struktury. V souladu s NP PRENAME bylo od 1. dubna 2000 vytvořeno **velitelství pozemních sil** a **velitelství vzdušných sil**, přitom dřívější velitelství tří sborů byla zrušena.

Dokument dále vyjmenovával opatření, která by měla být splněna v zájmu dosažení definovaných priorit v oblasti obranné politiky, obranného plánování, infrastruktury, velení, řízení, logistiky, personálního managementu a dalších druhů zabezpečení ozbrojených sil.

Zpracovatelé NP PRENAME se v době jeho přípravy setkali s experty adekvátních pracovišť v USA, v centrále NATO v Bruselu a na ministerstvech nových členských zemích NATO. Vyslechli přitom řadu konkrétních doporučení, zkušeností a rad především ze strany nových členů Severoatlantické aliance. Přestože se každá ze středoevropských zemí nacházela ve vztahu k NATO v jiné situaci, jejich příklad byl pro Slovensko velmi poučný a inspirující [13]. Příznačné je, že autoři tohoto dokumentu konzultovali jeho obsah vůbec jako s prvními s odpovědnými pracovníky MZV a MO ČR.

Významnou formou předávání zkušeností z procesu přípravy na přijetí do Aliance a z doby, kdy se partneři Slovenska z visegrádské čtyřky stali jejími členy, byly různé semináře, mezinárodní konference a kulaté stoly, které v rámci projektu PfP a v souladu s NP PRENAME pořádala výzkumná pracoviště MO a MZV SR.

Jedním z posledních příkladů podobných aktivit byl seminář na téma „Otázky bezpečnostnej politiky a bezpečnostnej stratégie v kontexte strategickej koncepcie NATO – výmena skúseností“, který se konal poblíž Bratislavy v březnu 2000. Jeho smyslem byla výměna zkušeností mezi partnerskými zeměmi kandidáty další vlny rozšiřování Aliance a členskými státy NATO, zejména při aplikaci zásad nové strategické koncepce Aliance v procesu obranného plánování.

Dominující vystoupení na tomto semináři přednesli reprezentanti ČR, Maďarska a Polska, v nichž poskytli slovenským organizátorům množství podnětů k zlepšení a zrealizování postupů, které by měly přispět k co nejlepší přípravě Slovenska na členství v NATO. Významné přitom bylo, že se tohoto kolokvia, ale i některých dalších, zúčastnili zástupci i jiných kandidátských zemí, například Rumunska a Slovinska. I to potvrdzovalo, že státy visegrádské čtyřky se od ostatních zemí střední a východní Evropy neizolovaly, ale v souladu se svým snažením usilovaly o dialog se všemi státy, které se zapojily do procesu budování nové bezpečnostní architektury Evropy.

O další vlně rozšiřování Severoatlantické aliance by se mělo rozhodnout na jejím summitu v roce 2002. Bude-li SR v přípravě na členství pokračovat se stejnou intenzitou, s jakou k této výzvě přistoupila po zářijových parlamentních volbách v roce 1998 a bude-li i nadále splňovat politická kritéria přijetí, měla by se na seznamu kandidátů nacházet mezi prvními. Zaujme-li tuto pozici, bude to mj. i s přispěním obnovené spolupráce v rámci visegrádské čtyřky.

Není však vyloučena ani alternativa, že příští summit NATO novou vlnu rozšiřování z různých mezinárodních důvodů odsune na pozdější dobu. Těžiště bezpečnostní spolupráce SR se Severoatlantickou aliancí bude potom i nadále spočívat na rozvoji vztahů v rámci PfP a **Euroatlantické partnerské rady (EAPC - EuroAtlantic Partnership Council)**. V takovém případě význam regionální spolupráce členských států NATO s jejich sousedy, kteří se do Aliance nedostali, mimořádně vzroste. Kooperace v rámci

visegrádské čtyřky by se měla do té doby rozvinout a konsolidovat natolik, aby její pokračování nemohlo být již ovlivňováno konstelací politických sil, které se v jednotlivých zemích budou podílet na vládních koalicích.

Poznámky:

1. **Joint Declaration of the United States of America and the Czech and Slovak Federal Republic.** In: Československá zahraniční politika, Dokumenty 10b/1991/II, FMZV, Praha 1991.
2. **Pravda**, roč. VII., č. 271, Bratislava, 25. 11. 1997.
3. **Dokumenty** (příloha), in: Mezinárodní politika, roč. XXII, č. 11/98, Praha, listopad 1998, s. 5.
4. **Deklarace o spolupráci Maďarska, ČSFR a Polska** (15. února 1991). In: Československá zahraniční politika – Dokumenty I, FMZV, Praha 2/1991, str. 124 – 126.
5. **Budapešťské prohlášení předsedů vlád České republiky, Maďarské republiky a Polské republiky.** In: Příloha Dokumenty, Mezinárodní politika, roč. XXII, č. 11/98.
6. **Pravda**, roč. IX., č. 110, Bratislava, 15. 5. 1999.
7. Tamtéž.
8. **Rádio Slobodná Európa**, ASA, 991018, 21.11, <http://www.rferl.org>.
9. **Národná obroda**, roč. X, č. 293, Bratislava, 20. 12. 1999, Tematická příloha SLOVENSKO A SVET 1999, s. 5.
10. Viz <http://integracia.government.gov.sk>.
11. **Národný program prípravy SR na členstvo v NATO** NP PRENAME (Skrátená verzia). In: <http://integracia.government.gov.sk>
12. Tamtéž.
13. Tamtéž.

V současné době je devět uchazečů o členství v NATO, ale druhá vlna rozšíření zatím není na obzoru. Přesto, komu by dalo Norsko přednost?

Druhá vlna by měla být, ale nechceme jmenovat žádný konkrétní stát. NATO bylo založeno k obraně demokracie, a proto by do něj všechny demokratické země měly mít přístup. Ostatní je otázkou načasování. Myslím, že z dlouhodobého hlediska by se NATO mělo dále rozšiřovat.

*Thorbjörn Jagland,
norský ministr zahraničí,
Právo, 9. 5. 2000.*